

Mededeling

Na ruim 70 jaar weer een vondst van de Rupsenschildwants in Limburg

Rob Geraeds, Heinsbergerweg 54a, 6061 AK Posterholt, e-mail: rob.geraeds@kpnplanet.nl

Tijdens een insecteninventarisatie op de Sint-Pietersberg op 23 juli 2024 werd een imago van een grote schildwants uit de vegetatie gesleept waarvan het op dat moment niet duidelijk was om welke soort het ging. Het exemplaar is in het veld gefotografeerd en weer vrij gelaten. Eenmaal thuis was het al snel duidelijk dat het ging om een Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*), een zeer zeldzame soort die al lang niet meer in Limburg was waargenomen.

Herkenning

De Rupsenschildwants [figuur 1] is een overwegend bruine, 11 tot 14,5 mm grote schildwants. Karakteristiek is de witte tot lichtgele middenstreep op het schildje met aan weerszijden daarvan twee lichte vlekjes. Deze middenstreep loopt ook over de kop en het voorste deel van het borststuk. De randen van het borststuk zijn glad met een lichte buitenrand. De poten zijn zwart met lichte banden op de schenen. De lichte delen op het lichaam en de banden op de poten kunnen ook oranje tot rood van kleur zijn. De nimfen zijn zwart of metalliek blauw met een

rood achterlijf (WACHMANN *et al.*, 2008; NIELSEN & SKIPPER, 2015; AUKEMA *et al.*, 2016).

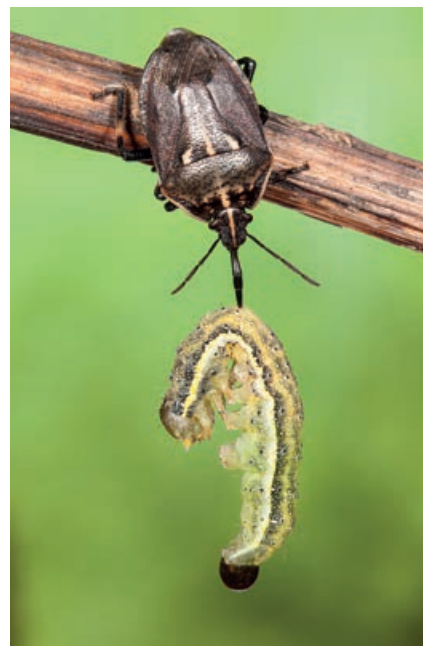
Ecologie

De soort heeft een voorkeur voor zon-beschonen of licht beschaduwde droge, warme biotopen op zandige, stenige of leemhoudende en voedselarme bodem. Ze leeft hier in de kruidlaag, bij voorkeur in korte, open vegetaties waar ze vaak op bladrozetten van planten wordt gevonden. De Rupsenschildwants heeft één generatie per jaar. Imago's kunnen al vanaf maart worden waargenomen. Voortplanting vindt in mei en juni plaats en larven worden vanaf eind juni tot in september gevonden. De nieuwe generatie imago's wordt vanaf augustus waargenomen. De soort overwintert als imago in de strooisellaag, in mos of onder stenen (WACHMANN *et al.*, 2008; NIELSEN & SKIPPER, 2015). In tegenstelling tot de meeste soorten wantsen is de Rupsenschildwants alleen in het eerste nimfenstadium fytofaag. Of ze in deze fase gebonden zijn aan

bepaalde planten is niet bekend. LUPOLI & DUSOULIER (2015) melden dat de soort in ieder geval aan verschillende soorten lipbloemigen (Labiaceae) zoals tijm (*Thymus spec.*), marjolein (*Origanum spec.*), gamander (*Teucrium spec.*) en munt (*Mentha spec.*) zuigt. Het is niet duidelijk of het hierbij om de nimfen gaat. Vanaf het tweede nimfenstadium is de soort zoöfaag. Ze voeden zich met larven van allerlei insecten, waaronder de rupsen van vlinders waar de soort haar Nederlandse naam aan dankt. Over de specifieke prooien is weinig bekend en het is ook niet duidelijk of de soort zich op bepaalde prooien heeft gespecialiseerd (WACHMANN *et al.*, 2008). Het is bekend dat de soort zich onder andere voedt met de rupsen van de Meriansborstel (*Calliteara pudibunda*) en soorten uit het genus *Leucania* en *Mythimna* (Noctuidae) [figuur 2]. Ook worden de larven van verschillende soorten bladkevers (Chrysomelidae), zoals soorten uit het genus *Timarcha* (reuzenhaantjes) en van het Wormkruidhaantje (*Galeruca tanacetii*) gepredeerd (AUKEMA & KIEWIET, 2014; LU-

FIGUUR 1
Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*) op de Sint-Pietersberg, 23 juli 2024 (foto: Rob Geraeds).

FIGUUR 2
Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*) met de rups van een Groente-uil (*Lacanobia oleracealis*) als prooi (foto: Theodoor Heijerman).

FIGUUR 3

Vindplaats van de Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*) op de Sint-Pietersberg, 23 juli 2024 (foto: Rob Geraeds).

POLI & DUSOULIER, 2015). In Nederland is predatie waargenomen op de rupsen van de Duinparelmoervlinder (*Fabriciana niobe*) en de Sint-Jansvlinder (*Zygaena filipendulae*) (AUKEMA & KIEWIET, 2014).

Verspreiding

De verspreiding van de Rupsenschildwants strekt zich uit over het grootste deel van Europa maar is in Scandinavië alleen in Denemarken en het zuiden van Zweden aanwezig. Naar het oosten toe loopt de verspreiding door tot ver in Azië en in het zuiden is ze ook aanwezig in Noord-Afrika. De laatste waarnemingen uit Groot-Brittannië stammen uit de 19^e eeuw en de soort staat hier nu als uitgestorven te boek (AUKEMA & KIEWIET, 2014; NIELSEN & SKIPPER, 2015). In Duitsland zijn Rupsenschildwantsen overal aangetroffen, maar nergens zijn ze algemeen. Meestal betreft het waarnemingen van een enkel exemplaar (WACHMAN *et al.*, 2008). In België lijkt de soort te zijn uitgestorven. Hier is ze in 1957 voor het laatst waargenomen in Wonck (CLAEREBOUT *et al.*, 2020), zo'n 25 km ten zuiden van de vindplaats op de Sint-Pietersberg. In WAARNEMINGEN.BE (2024) zijn geen waarnemingen van de soort geregistreerd.

Status

In Nederland lijkt de Rupsenschildwants altijd zeldzaam te zijn geweest. De eerste geregistreerde waarneming stamt uit 1853. In totaal zijn in de tweede helft van de 19^e eeuw waarnemingen van acht exemplaren bekend uit de Zuid-Hollandse duinen, Walcheren en Driebergen (AUKEMA & KIEWIET, 2014). In de eerste helft van de 20^e eeuw is de soort op verschillende plekken in het land waargenomen (AUKEMA & KIEWIET, 2014). Uit deze periode stammen ook de eerste Limburgse waarnemingen, uit Valkenburg (1914), Bunde (1916), Sittard (1916) en Heerlen (1918). Dit betreft allemaal eenmalige waarnemingen van nimfen (schriftelijke informatie Berend Aukema).

In de jaren vijftig van de vorige eeuw wordt een kleine populatie op Terschel-

ling ontdekt, waar de soort in 1969 voor het laatst wordt gevonden. Daarnaast zijn er uit de tweede helft van de 20^e eeuw eenmalige waarnemingen bekend uit Montfort (1951) en Hoek (1954). De waarneming uit Montfort was tot 2024 voor zover bekend de laatste waarneming uit Limburg. Vervolgens duurt het tot 2012 voordat er opnieuw Rupsenschildwantsen in Nederland worden aangetroffen. Ditmaal is een nimf gefotografeerd op Ameland. Op dezelfde locatie werden in 2014 enkele imago's gevonden (AUKEMA & KIEWIET, 2014). Vanaf de eeuwwisseling zijn gevalideerde waarnemingen van verschillende locaties bekend van Ameland, Terschelling en het Haaksbergerveen. Daarnaast zijn nog enkele incidentele waarnemingen bekend uit Overijssel en Drenthe (WAARNEMING.NL, 2024). Naast de genoemde Limburgse waarnemingen is er ook nog een nimf van de soort bij Venlo gevonden. De datum van deze vondst is echter niet bekend (schriftelijke informatie Berend Aukema), maar ze stamt van voor 1980 (AUKEMA & HERMES, 2020). Voor zover bekend is de waarneming op de Sint-Pietersberg dus de eerste in Limburg in 73 jaar.

Vindplaats

Hoewel de soort een voorkeur heeft voor korte, open vegetaties, is de soort op de Sint-Pietersberg gesleept uit een weelderige, kruidenrijke vegetatie in een hooiland [figuur 3]. Wilde marjolein (*Origanum vulgare*), Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*), Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*), Boslathyrus (*Lathyrus*

sylvestris), Rode ogentroost (*Odontites vernus*), Echt bitterkruid (*Picris hieracioides*), Groot streepzaad (*Crepis biennis*) en Peen (*Daucus carota*) zijn enkele karakteristieke soorten op deze locatie. Omdat het imago met behulp van een sleepnet is gevangen, is niet bekend waar het exemplaar zich precies bevond. In de omgeving zijn veel zonbeschenen plekken met een meer open vegetatie aanwezig die op het oog meer overeenkomen met de beschreven voorkeurs habitat. Desalniettemin hebben de inventarisaties in het gebied in de afgelopen jaren – onder andere door de Wantsenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap – geen andere waarnemingen van de soort opgeleverd. Verder is opvallend dat de soort in het verleden vaker in de omgeving is gevonden. Waarnemingen zijn bekend uit het Belgische Lixhe (1922 en 1934) en Lanaye (1934), op minder dan 5 km afstand van de huidige vindplaats (CHEROT, 1991).

Dankwoord

Berend Aukema en Theodoor Heijerman worden hartelijk bedankt voor het beschikbaar stellen van respectievelijk de historische waarnemingen uit Limburg en de foto van de soort met prooi.

Literatuur

- AUKEMA, B., TH. HEIJERMAN & V.J. KALKMAN, 2016. Veldgids wantsen deel 1. EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.
- AUKEMA, B. & D.J. HERMES, 2020. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera) Deel V: Pentatomomorpha II (Coreoidea en Pentatomoeidea). EIS Kenniscentrum Insecten en andere

ongewervelden, Leiden.

AUKEMA, B. & T. KIEWIET, 2014. De wants *Jalla dumosa* na 45 jaar weer in Nederland waargenomen (Heteroptera: Pentatomidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 43: 9-15.

CHEROT, F. 1991. Les Hémiptères Hétéroptères de la Montagne Saint-Pierre et ses environs immédiats: liste préliminaire et considerations diverses (Hemiptera Heteroptera). Bulletin de la Société royale belge d'Entomologie / Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie 127: 33-45.

CLAEREBOUT, S., J. POUMAY, D. QUOILIN & J. BORTELS, 2020. Pyrrhocoroidea, Coreoidea et Pentatomidea de la collection du naturaliste Jacques Petit (†) (Heteroptera). Entomologie Faunistique – Faunistic Entomology 73: 248-272.

LUPOLI, R. & F. DUSOULIER, 2015. Les punaises Pentatomidea de France. Éditions Ancryrosoma, Fontenay-sous-Bois.

NIELSEN O.F. & L. SKIPPER, 2015. Danmarks bredtæger, randtæger og ildtæger. Apollo Booksellers, Ol-

lerup.

WAARNEMING.NL, 2024. Rupsenschildwants *Jalla dumosa* (Linnaeus, 1758) <https://waarneming.nl/species/25379/>. Geraadpleegd 30-11-2024.

WAARNEMINGEN.BE, 2024. Rupsenschildwants *Jalla du-*

mosa (Linnaeus, 1758) <https://waarnemingen.be/species/25379/>. Geraadpleegd 30-11-2024.

WACHMANN, E., A. MELDER & J. DECKERT, 2008. Wanzen Band 4. Die Tierwelt Deutschlands 81. Teil. Goecke & Evers, Keltern.

Summary

FIRST OBSERVATION IN MORE THAN 70 YEARS OF THE BUG *JALLA DUMOSA* IN THE PROVINCE OF LIMBURG

On 23 June 2024, one specimen of the bug *Jalla dumosa* was caught at the Sint-Pietersberg nature reserve. This species is very rare in the Netherlands and its surrounding countries. The last sighting from the province of Limburg dates from 1951. The specimen was caught in rough vegetation in which Wild marjoram (*Origanum vulgare*), Common agrimony (*Agrimonia eupatoria*), Common tansy (*Tanacetum vulgare*), Red bartsia (*Odontites vernus*), Hawkweed oxtongue (*Picris hieracioides*), Narrow-leaved everlasting pea (*Lathyrus sylvestris*), Rough hawk's beard (*Crepis biennis*) and Common carrot (*Daucus carota*) are some characteristic herbs.